

Piotr Stępień

Przeniesienie i adaptacja budynku dawnego Urzędu Celnego w Niedzicy

---

Ochrona Zabytków 43/1 (168), 43-44

1990

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ANALYSIS OF THE TECHNICAL STRUCTURE OF WOODEN POLYCHROMED SCULPTURES OF THE MADONNA AND ST. JOHN THE EVANGELIST FROM THE CHURCH OF OUR LADY IN GDAŃSK

The technical structure is described along with the technique of making two wooden polychromed sculptures of the Madonna and St. John the Evangelist, which date back to 1425–1430 and come from the three-figure group of the Crucifixion from the chapel of 11-thousand Virgins of the Church of Our Lady in Gdańsk. These sculptures have been subjected to preservation.

On the basis of analysis of the sculpture's X-ray pictures, following their direct observation and studies on the type of wood, a presentation is made of the construction of the wooden base of the sculptures along with a description of the manner of sculpting.

In order to establish the technical structure of the polychrome work, which in the case of both sculptures showed a presence of multi-layer repaintings, it was necessary to carry out detailed

chemical studies. The results of these made it possible to determine the thickness of the layers, their sequence and composition (the type of pigments and binders used). There was a great resemblance of the technical aspect of the polychrome work of both sculptures. Chemical studies supplemented with a series of experiments and preservation undertakings made it possible to establish the chronology of the individual layers of the polychrome work and led to the conclusion that both the Madonna as well as the St. John the Evangelist sculptures had three layers of 19th-century repainting on the original 15th-century polychrome work.

The final outcome is a description of the structure, appearance and the technique of execution of the original polychrome work and of the three repainted layers.

PIOTR STĘPIEŃ

PRZENIESIENIE I ADAPTACJA BUDYNKU DAWNEGO URZĘDU CELNEGO W NIEDZICY

Budynek dawnego Urzędu Celnego w Niedzicy wzniesiono dla potrzeb Korpusu Ochrony Pogranicza (KOP) ok. r. 1925 w związku z wytyczeniem przez Konferencję Ambasadorów granicy polsko-czechosłowackiej na terenie Spiszu. Piętrowy, drewniany obiekt, kryty gontem, usytuowano nad Dunajcem, przy drodze z Czorsztyna do Spiskiej Starej Wsi (historyczny trakt z Polski na Węgry).

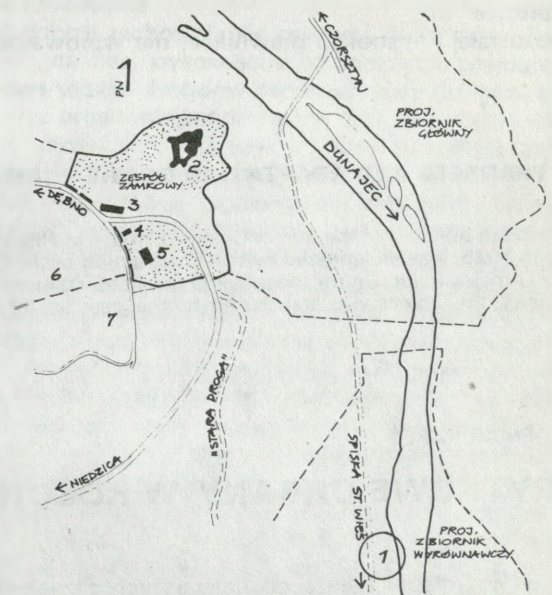
Budynek ten został wpisany do rejestru zabytków przez wojewódzkiego konserwatora zabytków w Nowym Sączu jako charakterystyczny przykład drewnianej architektury lat dwudziestych XX w., o wysokich wartościach estetycznych, nawiązującej do form budownictwa regionalnego. Jego istnieniu zagroziła jednak budowa zapory na Dunajcu¹: zmiana przebiegu granicy związana z budową pozbawiła obiekt pierwotnej funkcji; jednocześnie teren, na którym był położony, przeznaczono pod zbiornik wyrównawczy (mała zaporą w Sromowcach).

Stowarzyszenie Historyków Sztuki, opiekujące się od 1949 r. zespołem zamkowym w Niedzicy, zajęło się sprawą uratowania obiektu — przeniesienia go na inne miejsce i adaptacji. Po długotrwałych staraniach (wśród inicjatorów i organizatorów przedsięwzięcia wymieni należy dr. Andrzeja Fischingera i kuratora Zamku w Niedzicy dr. Stanisława Michalczuka) uzyskano decyzję o przekazaniu obiektu SHS i pomoc finansową Ministerstwa Kultury i Sztuki. Dokumentację inwentaryzacyjną i projektową (architektoniczną) opracował w latach 1980–1981 arch. Piotr Stępień, nadzorujący później realizację.

W 1981 r. rozpoczęto przygotowywanie terenu i podłączenie instalacyjnych, lecz do demontażu i przewiezienia obiektu można było przystąpić dopiero zimą 1984/1985. Znakowanie i demontaż wykonał zespół inż. Palidera z Zakopanego.

¹ Zob. St. Michalczuk, *Zapora wodna na Dunajcu — 70 lat budowy (stanowisko władz konserwatorskich i stosunek środowiska historyków sztuki)*. „Ochrona Zabytków” 1987, nr 4, s. 259.

Generalnym wykonawcą dalszych prac było PKZ — Kierownictwo Odnowienia Zamku Królewskiego na Wawelu. Na nową lokalizację wybrano osłonięty drzewami teren w obrębie zespołu zamkowego w Niedzicy, znajdującego się powyżej XVIII-wiecznego spichlerza fol-

1. Plan usytuowania budynku dawnego Urzędu Celnego w Niedzicy: 1 — pierwotna lokalizacja; 2 — zamek niedzicki; 3 — budynek administracyjny, tzw. leśniczówka; 4 — spichlerz; 5 — nowa lokalizacja; 6 — cmentarzyk Salamonów; 7 — lokalizacja nie zrealizowanego skansenu (rys. P. Stępień)

1. Plan of location of the building of the former Customs House in Niedzica: 1 — the original location; 2 — the Niedzica castle; 3 — a house of the administration, the so-called forester's lodge; 4 — a granary; 5 — the new location; 6 — the small cemetery of the Salamons; 7 — location of an unbuilt open-air museum

warcznego. Ze względu na ukształtowanie terenu, różne od pierwotnego, budynek częściowo podpiwniczono, dzięki czemu uzyskano dodatkowe pomieszczenia użytkowe. W murowanej konstrukcji wykonano również nową klatkę schodową (w miejsce pierwotnej drewnianej) i związane z nią trzony sanitarne. Taka ingerencja w strukturę obiektu warunkowała dalsze jego użytkowanie, m.in. ze względów przeciwpożarowych. Odtworzono

2. Budynek dawnego Urzędu Celnego po przeniesieniu (fot. P. Stępień)

2. Building of the former Customs House after transfer

jednak wymiary i wygląd pierwotnej klatki schodowej, wyposażając ją w drewnianą okładzinę. Jest to pewien kompromis pomiędzy konserwatorską zasadą zachowania substancji obiektu z aktualnymi przepisami przeciwpożarowymi, możliwy do przyjęcia dla wielu „młodszych” obiektów drewnianych, jak wille, budownictwo „kurortowe” itp.

W pozostałej konstrukcji drewnianej nie wprowadzono

zmian, wymieniono tylko niewielkie zniszczone fragmenty i wykonano izolacje. Ponadto budynek ocieplono. W układzie pomieszczeń wprowadzono bardzo niewielkie zmiany (wydzielono korytarzyki i pomieszczenia sanitarne). Przy montażu zrezygnowano z oszalowania wtórnego, pozostawiając wieniec z płazów z ozdobnym uszczelnieniem warkoczami słomianymi. Elementy zagrożone (głównie więźbę dachową) zaimpregnowano przeciwogniowym preparatem FOBOS M2L. Uzupelniono zniszczone elementy stolarki, wykonano nowe posadzki, podłogi, tynki i okładziny drewniane. Budynek wyposażono w instalacje: elektryczną, wodno-kanalizacyjną, centralnego ogrzewania (podłączoną do kotłowni zamkowej).

28 czerwca 1989 r. obiekt przekazano użytkownikom: Muzeum Zamkowemu (biura i pracownie) i Domowi Pracy Twórczej Stowarzyszenia Historyków Sztuki (mieszkania, pokoje gościnne).

Jest to dopiero drugi (po kaplicy Św. Sebastiana w Maniowych) drewniany obiekt przeniesiony z terenu przeznaczonego pod zbiornik wodny Czorsztyn-Niedzica. Podkreślić trzeba, że wszystkie prace wykonano ze środków resortu kultury i Stowarzyszenia Historyków Sztuki, bez udziału inwestora zapory (pomimo wcześniejszych zobowiązań do finansowania tego rodzaju prac). Kilka rozebranych obiektów drewnianych zostało zmagazynowanych i czeka na przeniesienie do Muzeum Tatrzańskiego. Wiele innych wartościowych budynków drewnianych skazanych będzie na zagładę, jeśli szybko nie podejmie się prac związanych z ich przeniesieniem i adaptacją.

Dokumentacja prac przeniesienia i adaptacji budynku dawnego Urzędu Celnego znajduje się w Muzeum Zamkowym Niedzicy.

mgr inż. arch. Piotr Stępień
PKZ — Kierownictwo Odnowienia
Zamku Królewskiego na Wawelu

THE TRANSFER AND ADAPTATION OF THE FORMER CUSTOMS HOUSE IN NIEDZICA

The wooden building of the former Customs House in Niedzica, raised in 1925, was endangered by the construction of the dam on the Dunajec River. On the incentive of the Association of Art Historians, the object was transferred to the grounds of the

castle complex in Niedzica. This is the second salvaged object from an area assigned for the Czorsztyn-Niedzica water reservoir.

WALDEMAR KAPEĆ

ZABYTKOWE ORGANY W KOŚCIELE PARAFIALNYM W GOŁĘBIU

Organy w Gołębiu należą do najstarszych z zachowanych tego rodzaju zabytków na terenie Lubelszczyzny. W Archiwum Kurii Biskupiej w Lublinie znajduje się fragment inwentarza z 1644 r., który zawiera krótki opis tychże organów¹. Zostały one wybudowane w latach pomiędzy ukończeniem i konsekracją kościoła a datą sporządzenia wyżej wspomnianego inwentarza, czyli pomiędzy rokiem 1638 a 1644².

Organy w Gołębiu zasługują również na uwagę jeszcze z innych względów — mają pozytywny na balustradzie chóru muzycznego, a to na terenie Lubelszczyzny obec-

nie jest rzadkością. Oprócz organów w Gołębiu, pozytywny na balustradzie chóru zachowały się jeszcze w kościele farnym w Kazimierzu nad Wisłą (z 1620 r.),

¹ *Transsumptum Inwentarza rzeczy w kościele gołębskim będących y do niego należących Duodecima Martii Anno Dni Millesimo Sexcentesimo Quadragesimo Quarto per visitatorem spisane secunda Septembris Anno Dni Millesimo Sexcentesimo Quadragesimo septimo spisany.* Archiwum Diecezjalne w Lublinie (ADL), IV b. 50.

² *Diecezja Lubelska — 1985. Informator historyczny i administracyjny.* Red. ks. Marek Zahajkiewicz, Lublin 1985, s. 281.